



Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

Auditrapport **2017** Ministerie van Financiën en Nationale Schuld (IX)



Ministerie van Financiën
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Rijksvergoadbedrijf
Raad voor het openbaar bestuur
Raad voor de financiële verhoudingen

7

Korte Voorhout

← Hoofdingang

Auditrapport 2017

Ministerie van Financiën en Nationale Schuld (IX)

15 maart 2018

Kenmerk

2018-0000030559

Inlichtingen

Auditdienst Rijk

Postbus 20201

2500 EE Den Haag

Inhoud

1	Samenvatting	5
2	Goedkeurende controleverklaring	8
2.1	Financiële overzichten akkoord bevonden	8
2.2	Overschrijding van rapporteringstoleranties	9
3	Context	11
4	Financieel en materieelbeheer: meer bevindingen voor IT	14
4.1	Overzicht bevindingen financieel en materieelbeheer	15
4.2	Opgeloste bevindingen in 2017	15
4.2.1	Oorspronkelijke bevinding: Contractenregistratie kan beter	15
4.2.2	Oorspronkelijke bevinding: Beheersing OB teruggaafproces voor EU ondernemers behoeft aandacht	15
4.2.3	Oorspronkelijke bevinding: Voortgang verbetering beheersing ketenbrede massale gegevensverwerking verschilt per keten	15
4.2.4	Oorspronkelijke bevinding: BES eilanden: financiële administratie en IT nog niet op orde	15
4.3	Niet opgeloste en nieuwe bevindingen in 2017	16
4.3.1	Agentschap: werken aan verdere ontwikkeling controlfunctie	16
4.3.2	IT-beheerprocessen grotendeels beschreven, naleving moet blijken	16
4.3.3	Agentschap: toegangsbeveiliging, logging en monitoring niet op orde	16
4.3.4	Beheersing informatiebeveiliging verder inrichten en structureren	17
4.3.5	Legacy-problematiek: Programma Modernisering IV-landschap Belastingdienst loopt in 2017 achter op de planning	17
4.3.6	Business Continuity Management (BCM): de bedrijfsprocessen bij de Belastingdienst zijn onvoldoende voorbereid op grote calamiteiten	18
4.3.7	Ontbrekende cijferanalyses en verbijzonderde interne controles bij de Belastingdienst belemmeren inzicht in de mate van 'in control' zijn	18
4.3.8	Te weinig aandacht voor bedrijfsvoeringsfunctionaliteiten bij de Belastingdienst	18
4.3.9	Verplichtingenbeheer Belastingdienst niet op orde	19
4.4	Overige punten financieel beheer	19
4.4.1	Kwaliteit dossiervorming bij Europese aanbesteding	19
4.4.2	Systeem IRC/LEDA kwetsbaar	19
5	Deugdelijke totstandkoming niet financiële informatie	21
5.1	Prestatie-indicatoren Belastingdienst	21
6	Overige onderwerpen	23
6.1	Tijdigheid naleving Nieuwe privacywetgeving (AVG) is onzeker	23
6.2	Contract getekend voor migratie IT-infrastructuur naar cloud	23
6.3	M&O overige belastingmiddelen verbeterd	24
Bijlage	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	26

Doel en doelgroepen

In dit rapport doen wij verslag van de uitkomsten van onze wettelijke taak¹ over 2017 bij het ministerie van Financiën. Dit rapport is opgesteld voor de minister, de staatssecretaris en de secretaris-generaal en wordt tevens verstrekt aan de leden van het audit committee en de hoofddirecteur Financieel-Economische Zaken van het ministerie van Financiën. Het rapport wordt verder toegezonden aan de president van de Algemene Rekenkamer.

Financiële verantwoordingsinformatie in het jaarverslag

Wij hebben een goedkeurende controleverklaring afgegeven bij het jaarverslag 2017 van het ministerie van Financiën en Nationale Schuld (IX). Dit houdt in dat de in dat jaarverslag opgenomen financiële overzichten een getrouw beeld geven van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering.

Financieel en materieelbeheer

Wij hebben onderzoek gedaan naar het financieel en materieelbeheer van het ministerie van Financiën, inclusief de Belastingdienst.

Bij het kerndepartement is de bevinding over contractenregistratie opgelost. Voor de twee bestaande bevindingen over de controlfunctie bij het Agentschap en de IT-beheerprocessen constateren wij vooruitgang, maar nog niet voldoende om deze als opgelost te beschouwen. Er zijn twee nieuwe bevindingen opgenomen gerelateerd aan IT. Deze betreffen toegangsbeveiliging, logging en monitoring en beheersing van informatiebeveiliging.

Het financieel beheer bij de Belastingdienst is op een aantal punten verbeterd. Drie bevindingen, te weten de beheersing OB teruggaafproces voor EU ondernemers, de beheersing van de ketenbrede massale gegevensverwerking en de financiële administratie en IT op de BES eilanden, zijn opgelost. De nog niet opgeloste bevindingen uit voorgaande verslagjaren betreffen de legacy problematiek, business continuity management, bedrijfsvoeringsfunctionaliteiten, cijferanalyses en verbijzonderde interne controles. De laatste bevinding komt in 2017 ook naar voren bij de interne beheersing van en de naleving wet- en regelgeving inzake toeslagen en de fondsenverdeling. Een nieuwe bevinding is het verplichtingenbeheer.

Totstandkoming niet-financiële verantwoordingsinformatie in het jaarverslag

Wij stellen vast dat er sprake is van een deugdelijk totstandkomingsproces.

Leeswijzer

Dit rapport is als volgt ingedeeld:

- de controle van de financiële overzichten (hoofdstuk 2);
- contextparagraaf (hoofdstuk 3)
- het onderzoek naar het gevoerde financieel en materieelbeheer en de daartoe bijgehouden administraties (hoofdstuk 4);
- het onderzoek naar de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie in het jaarverslag (hoofdstuk 5);
- overige onderwerpen (hoofdstuk 6);
- de controleverklaring (bijlage).

¹ De wettelijke taak volgt uit artikel 1.1 en artikel 2.37, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016.

Openbaarmaking

De ADR is de interne auditdienst van het Rijk. Onze rapporten zijn primair bestemd voor de opdrachtgevers met wie wij een opdracht zijn overeengekomen. De ministerraad heeft op 19 februari 2016 een beleidslijn vastgesteld voor het openbaar maken van rapporten van de ADR. Op grond daarvan zal de minister van Financiën dit auditrapport op of na verantwoordingsdag, 16 mei 2018, plaatsen op de website van de Rijksoverheid (www.rijksoverheid.nl).²

Overige onderwerpen

In hoofdstuk 6 hebben wij onderwerpen opgenomen waarvoor wij bestuurlijke aandacht vragen. Het betreft onder meer de invoering van de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) en de migratie naar de cloud van de IT-infrastructuur van het ministerie van Financiën.

² De minister van Financiën stuurt elk halfjaar een overzicht naar de Tweede Kamer met de titels van de rapporten die de ADR heeft uitgebracht en plaatst dit overzicht op de website van de Rijksoverheid (www.rijksoverheid.nl).

Inleiding

Als eerste onderdeel van onze wettelijke taak controleren wij of de in het jaarverslag opgenomen financiële overzichten een getrouw beeld geven van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering en zijn opgesteld in overeenstemming met de geldende verslaggevingsvoorschriften.³

De in 2017 gerealiseerde uitgaven met betrekking tot het ministerie van Financiën bedroegen € 6.724 mln. (2016: € 9.968 mln.), de aangegane verplichtingen € 18.971 mln. (2016: € -22.048 mln.) en de ontvangsten € 148.038 mln. (2016: € 133.265 mln.).

De in 2017 gerealiseerde uitgaven met betrekking tot de Nationale Schuld bedroegen € 55.827 mln. (2016: € 45.349 mln.), de aangegane verplichtingen € 55.827 mln. (2016: € 45.349 mln.) en de ontvangsten € 41.591 mln. (2016: € 49.308 mln.).

Wij plannen en voeren onze controle zodanig uit dat wij een redelijke mate van zekerheid verkrijgen dat de financiële overzichten geen afwijkingen van materieel belang bevatten. Het materieel belang is bepalend voor de strekking van het oordeel in de controleverklaring. De materialiteit voor de verantwoordingsstaten en de saldibalans als geheel bedraagt 2% voor fouten en onzekerheden bij elkaar opgeteld, met een maximum van € 1 miljard.⁴ Wij zijn er bij onze controle van uitgegaan dat de voorgestelde wijzigingen in de slotwet de goedkeuring van de wetgever zullen krijgen.

Voorts hebben wij onderzocht of de in het jaarverslag opgenomen andere (niet-financiële) verantwoordingsinformatie niet strijdig is met de in het jaarverslag opgenomen financiële overzichten en geen materiële afwijkingen bevat. Ook zijn wij nagegaan dat het jaarverslag alle voorgeschreven informatie bevat.

Hieronder gaan wij in op de belangrijkste bevindingen van onze controle.

2.1 Financiële overzichten akkoord bevonden

Wij hebben een goedkeurende controleverklaring afgegeven bij het jaarverslag 2017 van het ministerie van Financiën en Nationale Schuld (IX). Deze verklaring is opgenomen als bijlage in dit rapport.

Zonder afbreuk te doen aan onze goedkeuring vragen wij in de controleverklaring aandacht voor het feit dat belastingopbrengsten en (toeslag)uitgaven mede afhankelijk zijn van door belanghebbenden zelf verstrekte gegevens. Dit resulteert in inherente onzekerheid.

3 De verslaggevingsvoorschriften zijn vastgelegd in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2018. Op grond van het overgangsrecht (artikel 10.2 van de Comptabiliteitswet 2016) blijven voor de jaarverslagen over 2017 de bepalingen van toepassing uit de Comptabiliteitswet 2001 en de daarop rustende bepalingen zoals deze golden voor de inwerkingtreding van de Comptabiliteitswet 2016.

4 Dit gebeurt afzonderlijk voor:

- a het totaal van de uitgaven, ontvangsten en van derden verkregen baten
- b het totaal van de aangegane verplichtingen;
- c het totaal van de relevante standen op de saldibalans.

2.2

Overschrijding van rapporteringstoleranties

In de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf) in het jaarverslag rapporteert de minister over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2017. In de bedrijfsvoeringsparagraaf zijn de rechtmatigheidsfouten en -onzekerheden gemeld die hebben geleid tot overschrijding van de voorgeschreven rapporteringstoleranties.⁵

⁵ De rapporteringstoleranties volgen uit de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2018 (model 3.24 en de toelichting daarbij).

3 Context

In deze paragraaf gaan wij in op een aantal ontwikkelingen en gebeurtenissen bij zowel het kerndepartement als de Belastingdienst in de afgelopen periode. Dit als achtergrond bij de onderzoeken die wij hebben uitgevoerd en de bevindingen die wij doen in het kader van onze wettelijke controletaak.

In 2016 heeft de staatssecretaris van Financiën maatregelen getroffen om de besturing van de Belastingdienst aan te scherpen. Een van deze maatregelen was het instellen van de Commissie Onderzoek Belastingdienst die heeft gekeken naar de interne sturing en beheersing binnen de Belastingdienst en de wijze van toezicht vanuit het departement. Deze commissie heeft begin 2017 een rapport uitgebracht met dertien aanbevelingen over aansturing, waarbij goede verantwoording, transparantie en een duidelijke rolinvulling centraal staan. Daarnaast heeft de Algemene Rekenkamer in haar verantwoordingsonderzoek over 2016 acht onvolkomenheden opgenomen die betrekking hebben op de aansturing van de Belastingdienst, maar ook op het toezicht op de naleving van belastinginning en de modernisering van de processen bij de Belastingdienst. Het ministerie van Financiën en de Belastingdienst hebben in 2017 belangrijke stappen gezet om verbeteringen te realiseren op deze onderwerpen, waarbij de nadruk lag op de inrichting van de interne sturing en beheersing binnen de Belastingdienst en de inrichting van de wijze van toezicht vanuit het departement. Het verder doorvoeren van de verbeteringen zal ook de komende jaren nodig zijn.

Het kerndepartement en de Belastingdienst hebben een start gemaakt met de invoering van een resultaatgericht sturingsmodel, waarbij invulling is gegeven aan het afstemmen van de planning- en controlcyclus. Het jaar 2017 is gebruikt voor het maken van afspraken over ondermeer de inrichting van risicomanagement en managementinformatie. De uitvoering en met name het vormgeven van adequate managementinformatie op het niveau van de Belastingdienst en het ministerie van Financiën zal de nodige aandacht vragen.

Gestart is met versterking van de hoofddirectie FEZ. In 2017 zijn stappen gezet op het gebied van de inrichting van de organisatie. De definitieve structuur en werkwijze zullen in het voorjaar van 2018 worden vastgesteld. FEZ zal de functie van concerncontroller voor het ministerie van Financiën, inclusief de Belastingdienst, in 2018 doorontwikkelen. Dit zal leiden tot verdere professionalisering van onder meer het gevraagd en ongevraagd financieel-economische adviseren van de departementale leiding, het opstellen van begrotingsstukken en meerjarenramingen, het toezien op de rechtmatige, doeltreffende en doelmatige uitvoering van de begroting en de interne en externe verantwoording hierover.

Bij de Belastingdienst wordt de nieuwe topstructuur geïmplementeerd. Een belangrijk onderdeel hierin is de toedeling van keten- en lijn verantwoordelijkheid. De eerder opgestelde investeringsagenda is herijkt. Ook voor de planning en controlcyclus, inclusief de daarbij behorende managementrapportages, is een traject gestart.

Uit extern onderzoek blijkt dat de huidige aanpak van de implementatie van de herijkte investeringsagenda van de Belastingdienst binnen de daarvoor geplande termijn niet zonder meer haalbaar is. Op dit moment is er achterstand op de planning. Intern wordt onderzocht wat de consequenties zijn van de verdere vertraging. Over de vraag hoe verder te gaan met de uitvoering van de investeringsagenda, inclusief de daaruit voortkomende risico's, vindt nog besluitvorming plaats en hierover wordt in april een brief naar de Tweede Kamer gestuurd. Daarbij zal een afweging moeten worden gemaakt tussen aan de ene kant een zorgvuldige implementatie en aan de andere kant het wege van de risico's die een vertraging van de investeringsagenda met zich meebrengen. Een vertraagde implementatie van de investerings-

agenda heeft gevolgen voor het oplossen van of een relatie met de bevindingen uit onze controle, zoals de legacy-problematiek. In 2017 was er sprake van enkele te laat opgeleverde applicaties of delen van applicaties wat er toe leidde dat bepaalde belastingen niet tijdig werden geïnd, dan wel er veel extra werk moest worden verricht om aangiftes tijdig te verwerken.

Voorts bleek in 2017 een aantal beveiligingsproblemen. Bij interne onderzoeken naar deze problemen werd geconstateerd dat een actueel inzicht ontbreekt in de risico's op concern niveau en dat de toezichthoudende rol op de integrale beveiliging niet was ingevuld.

In rapportages naar de Tweede Kamer worden continuïteitsrisico's van de Belastingdienst vermeld. In deze rapportages worden hele voorzichtige positieve conclusies getrokken over de continuïteit. Dit blijft naar onze mening een belangrijk aandachtspunt voor de Belastingdienst, mede in relatie tot (mogelijk verdere vertraging in) de voortgang van de investeringsagenda.

De ADR heeft vraaggestuurde opdrachten uitgevoerd, onder meer over de voortgangsrapportages implementatie aanbevelingen Commissie Onderzoek Belastingdienst. De uitkomsten van het uitgevoerde onderzoek hebben wij beschreven in drie onderzoeksrapporten die in 2017 zijn uitgebracht.

Financieel en materieelbeheer: meer bevindingen voor IT

Inleiding

Als tweede onderdeel van onze wettelijke taak onderzoeken wij of de geselecteerde processen van het financieel en materieelbeheer voldoen aan de normen uit de comptabele wet- en regelgeving. Op het hoogste niveau geldt dat het financieel en materieelbeheer moeten voldoen aan de eisen van rechtmatigheid, ordelijkheid, controleerbaarheid en overigens zo doelmatig mogelijk moeten worden ingericht.

Bij evaluatie van onze bevindingen hanteren wij drie categorieën: licht, gemiddeld en ernstig. Dit onderscheid geeft de impact van de bevinding weer op basis van gewicht en frequentie. Al deze bevindingen verdienen aandacht, waarbij aan de ernstige bevindingen het grootste belang dient te worden toegekend.

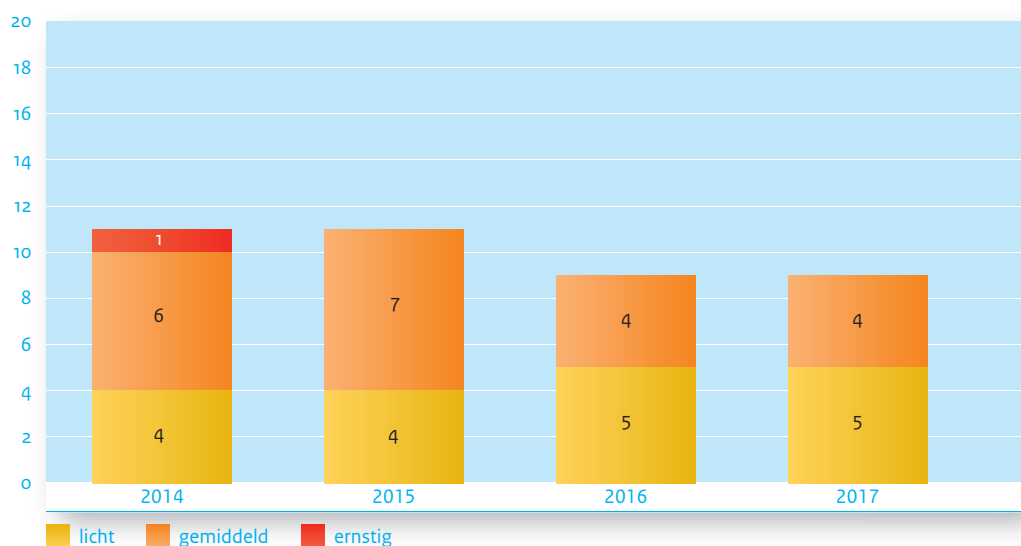
Ten behoeve van het selecteren van de te onderzoeken processen van het financieel en materieelbeheer hebben wij de bedrijfsrisico's en de daaraan gekoppelde processen in kaart gebracht. Op basis van het belang van de processen en de in die processen onderkende risico's hebben wij in 2017 naast de gebruikelijke processen als personeelsbeheer en materieelbeheer een aantal risicogebieden benoemd. Dit betreft onder meer de interne beheersing bij de Belastingdienst en bij het Agentschap en de IT en informatiebeveiliging.

In dit hoofdstuk behandelen wij de belangrijkste uitkomsten van ons onderzoek naar het gevoerde financieel en materieelbeheer en de daartoe bijgehouden administraties.

4.1

Overzicht bevindingen financieel en materieelbeheer

Figuur 1: Bevindingen naar impact (in aantallen)



In 2017 zijn er vier bevindingen opgelost. Eén van deze bevindingen betreft een gecombineerde bevinding voor Bedrijfsvoering over contractenregistratie en de IT beheerprocessen. Het deel dat betrekking heeft op contractregistratie is opgelost; het deel over de IT beheerprocessen blijft gehandhaafd. Er zijn 3 nieuwe bevindingen toegevoegd.

4.2 Opgeloste bevindingen in 2017

Figuur 2: Opgeloste bevindingen in 2017

Oorspronkelijke bevinding	Verantwoordelijk organisatieonderdeel	2014	2015	2016	2017
Contractenregistratie kan beter	Bedrijfsvoering	●	●	●	✓
Beheersing OB teruggaafproces voor EU ondernemers behoeft aandacht	Belastingdienst	■	■	●	✓
Voortgang verbetering beheersing ketenbrede massale gegevensverwerking verschilt per keten	Belastingdienst	■	■	■	✓
BES eilanden: financiële administratie en IT nog niet op orde	Belastingdienst	■	●	●	✓

● licht ■ gemiddeld ▲ ernstig ✓ opgelost

4.2.1 Oorspronkelijke bevinding: Contractenregistratie kan beter

De contractenadministratie bij Financiën is in 2017 verder verbeterd. Met de HIS (Haagse Inkoop samenwerking) zijn nadere afspraken gemaakt over de te volgen procedures. Mede door verdere centralisering van de inkoopfunctie binnen het Rijk geeft dit voldoende aanleiding om dit punt niet langer als bevinding aan te merken.

4.2.2 Oorspronkelijke bevinding: Beheersing OB teruggaafproces voor EU ondernemers behoeft aandacht

In de tweede helft van 2016 is de applicatie VSN in gebruik genomen. Er is geen functionaliteit in VSN gebouwd om de juistheid en volledigheid van de verwerking vast te stellen. Daarom heeft de Belastingdienst nieuwe queries ontwikkeld om de volledigheid van de verwerking vast te stellen.

4.2.3 Oorspronkelijke bevinding: Voortgang verbetering beheersing ketenbrede massale gegevensverwerking verschilt per keten

De procescontroles zijn in 2017 gerealiseerd.

4.2.4 Oorspronkelijke bevinding: BES eilanden: financiële administratie en IT nog niet op orde

De al langer openstaande bevindingen inzake de autorisaties, functiescheidingen en aansluiting verzamelloonstaten met ingediende aangiften zijn opgelost. Voor zover onze eerdere bevindingen in het kader van de Baseline Informatiebeveiliging Rijksdienst (BIR:2012) beïnvloedbaar waren zijn ze opgelost. Het niet beïnvloedbare gedeelte van die bevinding valt onder de verantwoordelijkheid van Rijksdienst Caribisch Nederland. Hierover wordt gerapporteerd in het auditrapport 2017 van Koninkrijksrelaties. De aansluiting tussen het heffingsstelsel BSCN en het in augustus in productie genomen inkomststelsel MCS wordt nader onderzocht.

4.3 Niet opgeloste en nieuwe bevindingen in 2017

Figuur 3: Bevindingen in het beheer 2017

Bevinding	Verantwoordelijk organisatieonderdeel	2014	2015	2016	2017
Agentschap: werken aan verdere ontwikkeling controlfunctie	Agentschap	●	●	●	●
IT-beheerprocessen grotendeels beschreven, naleving moet blijken	Bedrijfsvoering	●	●	●	●
Agentschap toegangsbeveiliging, logging en monitoring niet op orde	Agentschap				●
Beheersing informatiebeveiliging verder inrichten en structureren	Kerndepartement				■
Legacy-problematiek: Programma Modernisering IV-landschap loopt in 2017 achter op de planning	Belastingdienst	▲	■	■	■
Business Continuity Management (BCM): de bedrijfsprocessen zijn onvoldoende voorbereid op grote calamiteiten	Belastingdienst	●	●	●	●
Ontbrekende cijferanalyses en verbijzonderde interne controles belemmeren inzicht in de mate van 'in control' zijn	Belastingdienst		■	■	■
Te weinig aandacht voor bedrijfsvoeringfunctionaliteiten	Belastingdienst			■	■
Verplichtingenbeheer nog niet op orde	Belastingdienst				●

● licht ■ gemiddeld ▲ ernstig

4.3.1 Agentschap: werken aan verdere ontwikkeling controlfunctie

De controlfunctie bij het Agentschap is de afgelopen jaren steeds verder ontwikkeld. Wij hebben vastgesteld dat processen, risico's en beheersingsmaatregelen zijn beschreven en de interne controle is geïntensiveerd. Evengoed ontbreken er een aantal belangrijke elementen. Zo constateren we dat risico's niet bij alle processen zijn benoemd en key controls niet goed zijn toegelicht. Tevens zijn de general IT controls en application controls binnen het Agentschap niet duidelijk geïdentificeerd. Tot slot constateren we dat de procesbeschrijvingen niet altijd actueel zijn.

4.3.2 IT-beheerprocessen grotendeels beschreven, naleving moet blijken

De directie Bedrijfsvoering, eenheid Informatisering heeft eind 3e kwartaal van 2017 beschrijvingen gemaakt van de belangrijkste IT-beheerprocessen. Hierdoor wordt het beheer van de IT voorzieningen beter beheersbaar en minder kwetsbaar. In de opzet ontbreken beschrijvingen over het periodiek controleren van wijzigingen in de systemen en het testen van restore processen voor de belangrijkste systemen. Verder dient met name de kwaliteit van de vastlegging van incidenten en wijzigingen nog te verbeteren.

4.3.3 Agentschap: toegangsbeveiliging, logging en monitoring niet op orde

Vastgesteld is dat technische systeembeheerders de mogelijkheid hebben om buiten het reguliere applicatietoegangspad hogere rechten te verkrijgen in de database van het treasury managementsysteem. Om het risico op ongeautoriseerde wijzigingen in gebruikersdata van dit systeem af te dekken, heeft het Agentschap inmiddels samen met de eenheid Informatisering aanvullende beheersingsmaatregelen getroffen die van kracht blijven totdat een definitieve oplossing kan worden geïmplementeerd. Wij vragen bijzondere aandacht en urgentie voor een onderzoek naar het ingerichte 'control framework' met betrekking tot de generieke- en specifieke logische toegangsbeveiliging voor de kritieke Agentschap applicaties binnen het IT-landschap van het ministerie van Financiën. Het bijhouden van actuele autorisatiematrices biedt houvast voor de adequate uitvoering van de processen voor gebruikersbeheer en logische toegangsbeveiliging, maar dit is nog niet beschikbaar.

De logging van wijzigingen en gebeurtenissen voortkomend uit het treasury management-systeem en de IT infrastructuur is niet adequaat ingericht. Het Agentschap loopt hiermee een vergroot risico op het achteraf niet kunnen detecteren van een ongeautoriseerde transactie. Nader onderzoek naar de adequate werking van het bestaande stelsel van logging & monitoring binnen het IT-landschap is nodig, zodat periodieke controle op ongeautoriseerde wijzigingen kan worden uitgevoerd. De voorziene specifieke maatregelen in het kader van logische toegangsbeveiliging van het Agentschap kunnen mogelijk gevolgen hebben voor de inrichting van de generieke access controls binnen het ministerie van Financiën. De daaruit voortvloeiende verbeteringen kunnen in de SLA (Service Level Agreement) tussen gebruiker en de eenheid Informatisering worden vastgelegd.

4.3.4 *Beheersing informatiebeveiliging verder inrichten en structureren*

In de Interdepartementale Commissie Bedrijfsvoering Rijk (ICBR) is afgesproken dat alle rijks-overheidsorganisaties aan de BIR:2012 moeten voldoen en hierop worden getoetst. Dit jaar is op verzoek van DGOO/CIO Rijk de focus van het rijksbrede onderzoek van de ADR komen te liggen op de beheersing van informatiebeveiliging op departementaal niveau. Hiertoe zijn de volgende aandachtsgebieden onderzocht: governance, organisatie, risicomanagement, incidentmanagement en leveranciersmanagement (ketenbeheer). Uit het onderzoek blijken een aantal verbeterpunten in de inrichting van de beheersing van informatiebeveiliging.

Financiën beschikt over een I-strategie. In deze I-strategie wordt aandacht besteed aan aspecten van informatiebeveiliging, maar een integrale strategie met visie en lange termijn doelen is niet uitgewerkt. Ook is de inrichting van informatiebeveiliging op relatief veel aspecten niet geformaliseerd. Procedures en beleidsnotities, een implementatieplan en business impact analyses zijn verouderd of in conceptstatus beschikbaar. Beheersingsmaatregelen worden uitgevoerd, maar er is geen centraal inzicht in de risico's, voortgang en verbeterplannen voor informatiebeveiliging. Met het ontbreken van bovenstaande richtinggevende informatie mist het departement een structuur om beheersingsmaatregelen en verbetertrajecten te prioriteren.

Inmiddels zijn de cruciale posities voor de beheersing van informatiebeveiliging wel bemenst en is gestart met het actualiseren van de risicorapportages. Ook is eind 2017 gestart met de vormgeving van het koppelvak in coördinatie en toezicht tussen het kerndepartement en de Belastingdienst. In 2018 zal het informatiebeveiligingsbeleid verder worden ontwikkeld door de governance structuur te beschrijven met rollen en verantwoordelijkheden en de verbinding tussen visie en lange termijn (IB) doelen te leggen. Verder is een aanvraag ingediend voor implementatie van een Information Security Management System voor het in kaart brengen van het geheel aan maatregelen om de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie te waarborgen.

4.3.5 *Legacy-problematiek: Programma Modernisering IV-landschap Belastingdienst loopt in 2017 achter op de planning*

Vanaf 2012 rapporteren wij over de relatief grote omvang van legacy in het IV-landschap van de Belastingdienst. Legacy wordt gekenmerkt door hoge onderhoudskosten, lage wendbaarheid en een verhoogde kans op verstoringen. In de loop van de tijd zijn door de Belastingdienst verschillende initiatieven ontplooid die bijdragen aan het terugdringen van de legacy. Dit is opgenomen in de veranderlijnen Vereenvoudiging & Vernieuwing (investeringsagenda), Rationalisatie (oplossen technische schuld) en Verbeterde Informatie (overzicht & inzicht). Het programma 'Regie Modernisering IV-landschap' voert regie op de samenhang van de verschillende initiatieven mede aan de hand van een daartoe opgestelde integrale planning.

Modernisering van het IV-landschap heeft ten opzichte van eerdere planningen naar schatting een vertraging opgelopen van een half jaar. Door problemen rondom het onderbouwen van de investeringsvoorstellen kwamen budgetten voor 2017 later beschikbaar en langdurige problemen met refactoring binnen het programma Rationalisatie leidden ook tot vertraging. Refactoring is het fabrieksmatig ombouwen van applicaties gebaseerd op oude technologie naar moderne technologie.

Eind 2017 is het 3 jaar durende programma Rationalisatie afgelopen. De beoogde aantallen te rationaliseren applicaties en platformen zijn niet behaald. Het verder rationaliseren van het IV-landschap is vanaf 2018 opgenomen in het reguliere IV-portfolio. Wij zien als risico dat het verder rationaliseren van het IV-landschap onvoldoende vervolg krijgt, doordat het operationeel houden van de 'day-to-day business' binnen de IV-portfolio prioriteit heeft. Wanneer rationaliseren onvoldoende vervolg krijgt zal de omvang van legacy in het IV-landschap van de Belastingdienst niet verder afnemen of zelfs toenemen.

4.3.6

Business Continuity Management (BCM): de bedrijfsprocessen bij de Belastingdienst zijn onvoldoende voorbereid op grote calamiteiten

BCM wordt bij de Belastingdienst geïmplementeerd met behulp van een volwassenheidsmodel (Business Continuity Maturity Model BCMM). Het volwassenheidsmodel onderkent zes verschillende niveaus. De Belastingdienst had de ambitie om eind 2017 volwassenheidsniveau 3 te bereiken. Dit doel is niet behaald. Door de dienstonderdelen wordt nog niet overal voldoende gestuurd op het behalen van de BCM doelen. Tevens was in 2017 niet overal voldoende capaciteit en kennis aanwezig om BCM verder te brengen. De kaderstellende rol moet binnen de nieuwe topstructuur nog worden belegd.

4.3.7

Ontbrekende cijferanalyses en verbijzonderde interne controles bij de Belastingdienst belemmeren inzicht in de mate van 'in control' zijn

Bij meerdere dienstonderdelen rapporteren wij dat op onderdelen geen inzicht is in de mate van 'in control' zijn van processen. Dit kwam in 2017 ook naar voren bij de toeslagen en de fondsenverdeling in 2017. De aard en het gewicht van de bevindingen verschillen. Er is een duidelijk verschil in ontwikkelingsniveau van de afdelingen te onderkennen. Het betreft de volgende bevindingen. Interne controleplannen dekken niet alle belangrijke processen af. De wel geplande controles zijn soms niet uitgevoerd, bevatten te weinig waarnemingen of dekken niet de gehele controleperiode af. De voor de controle benodigde data zijn niet altijd beschikbaar. Afdelingen zijn onderbezet en soms maar klein in omvang. Vertrokken medewerkers zijn niet vervangen. Bij de zittende medewerkers ontbreekt vaak proces-, systeem- en auditkennis. Deze bevindingen staan ten dele op zichzelf maar hangen op onderdelen ook met elkaar samen. De benodigde verbetering in de inrichting en uitvoering van de controles is niet goed te realiseren als afdelingen te klein in omvang zijn en/of onderbezet en de zittende medewerkers voor een deel onvoldoende geschoold zijn.

4.3.8

Te weinig aandacht voor bedrijfsvoeringsfunctionaliteiten bij de Belastingdienst

Bij de applicatieontwikkeling worden snelheid en opbrengstwaarde regelmatig geprioriteerd boven noodzakelijke bedrijfsvoeringsfunctionaliteiten, zoals bestuurlijke informatieverzorging en productiebesturing en daartoe in te bouwen controles. Dit speelt in 2017 bijvoorbeeld bij de processen penposten inkomensheffing (SPA), teruggave omzetbelasting EU-ondernemers (VSN), Inning Europese Diensten (IED) en Casemanager voor logistieke ondersteuning negatieve aangiften OB (CM).

Bedrijfsvoeringsfunctionaliteiten, zoals het genereren van managementinformatie of het besturen van de productie, kunnen ook via standaardoplossingen buiten de applicatie gerealiseerd worden. Door standaardoplossingen als generieke voorzieningen aan te bieden kan de omvang en daarmee de complexiteit van een applicatie beperkt worden. Er ontstaan dan afhankelijkheden tussen applicaties en de generieke voorzieningen. Via ICT-architectuur en ICT-portfoliomanagement kunnen afhankelijkheden worden beheerst. Afgelopen halfjaar is echter gebleken dat bij de schenk- en erfbelasting (project KOS) er onvoldoende regie op ICT-architectuur en ICT-portfoliomanagement was, waardoor de nieuwe applicaties voor schenk- en erfbelasting niet tijdig opgeleverd konden worden en er achterstanden in de verwerking van aangiften zijn ontstaan.

4.3.9 *Verplichtingenbeheer Belastingdienst niet op orde*

Door het IUC (InkoopUitvoeringsCentrum) worden raamcontracten en/of nadere overeenkomsten afgesloten waarin deels, of in het geval van een nadere overeenkomst geheel, sprake is van een afgesproken prijs en hoeveelheid waar de Belastingdienst zich voor committeert. In dat geval is er sprake van een aangegane verplichting die in de administratie en de verantwoording van de Belastingdienst dient te worden opgenomen. Het vastleggen van de aangegane verplichtingen gebeurt niet door het IUC, maar door de bedrijfsonderdelen op basis van bestellingen. Wij constateren dat dit per bedrijfsonderdeel op een andere wijze gebeurt. Dit betreft zowel het moment van vastleggen in de administratie als de wijze waarop de bestelling wordt gecommuniceerd met de leverancier. Wij stellen vast dat de verplichtingenadministratie hierdoor, in ieder geval tussentijds, niet volledig betrouwbaar is.

4.4 **Overige punten financieel beheer**

4.4.1 *Kwaliteit dossiervorming bij Europese aanbesteding*

Opdrachten met een waarde boven een bepaalde drempel moeten in principe volgens voorgeschreven Europese procedures worden aanbesteed. Onder meer bij zogenoemde uitgesloten opdrachten geldt de Europese aanbestedingsplicht niet. Wij hebben geconstateerd dat deze uitzondering in de afgelopen periode is toegepast en gemotiveerd door het ministerie van Financiën. Wij wijzen op het belang van goede dossiervorming, waarmee ook achteraf een duidelijk en compleet beeld bestaat van alle relevante stappen, keuzes en onderbouwingen. Indien de motivering niet gerechtvaardigd is, bestaat het risico op vernietiging van de overeenkomst dan wel betaling van schadevergoeding.

4.4.2 *Systeem IRC/LEDA kwetsbaar*

Het systeem IRC/LEDA ondersteunt onder meer het proces schatkistbankieren. De cliëntsoftware architectuur van dit systeem is verouderd. Specifieke kennis is nodig om bepaalde aanpassingen te verrichten en niet alle wensen zijn uitvoerbaar gegeven de architectuur van het systeem.

Het is een maatwerksysteem, waarvan de functionele eigenschappen onvoldoende zijn gedocumenteerd. Ook gezien het overstappen op cloudcomputing is het relevant om de documentatie en kennis over dit systeem op orde te brengen. Wij hebben begrepen dat de documentatie op orde zal worden gebracht, mede in het kader van het project gericht op mogelijke vervanging van dit systeem.

5 Deugdelijke totstandkoming niet-financiële informatie

Inleiding

Als derde onderdeel van onze wettelijke taak onderzoeken wij of geselecteerde processen gericht op de totstandkoming van de in het jaarverslag opgenomen niet-financiële verantwoordingsinformatie voldoen aan de normen uit de comptabele wet- en regelgeving. Daartoe onderzoeken wij of de niet-financiële verantwoordingsinformatie op een deugdelijke (dat wil zeggen ordelijke en controleerbare) wijze tot stand is gekomen.

De selectie van de te onderzoeken processen gericht op de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie is afhankelijk van de omvang van de risico's die daarbij worden onderkend.

De Belastingdienst heeft in 2017 verdere investeringen gedaan in de verbetering van managementinformatie. Het aantal prestatie-indicatoren is uitgebreid en geactualiseerd. Op basis daarvan hebben wij specifiek aandacht besteed aan een aantal prestatie-indicatoren binnen de Belastingdienst. Wij stellen vast dat er sprake is van een deugdelijk totstandkomingsproces.

5.1 Prestatie-indicatoren Belastingdienst

In de beleidsdoorlichting 'Toezicht en massale processen Belastingdienst 2010-2016' is vastgesteld dat de prestatie-indicatoren niet volledig zijn en daarmee slechts een beperkt zicht geven op de activiteiten die de Belastingdienst uitvoert. De conclusie uit de beleidsdoorlichting is dat de prestatie-indicatoren voor een deel niet zijn meegegroeid met ontwikkelingen in de uitvoering, handhaving en handhavingsstrategie. Voor 2017 heeft dit er onder meer toe geleid dat de Belastingdienst in begroting en verantwoording een aantal nieuwe indicatoren heeft opgenomen.

Op basis van onze risicoanalyse hebben wij de volgende indicatoren in ons onderzoek betrokken:

- Aangiften omzetbelasting tijdig ontvangen;
- Structureel terugdringen van het nalevingstekort Particulieren;
- Klanttevredenheid bij dienstverlening;
- Bruto correcties opbrengsten aangiften behandeling;
- Afname aantal productieverstoringen;
- Gerealiseerde incasso opbrengsten;
- Omgevingsgerichte strafonderzoeken;
- Zorgvuldig handelen van de Belastingdienst.

De primaire registratie van data vindt plaats bij de verschillende diensten. De Belastingdienst verwerkt deze data tot informatieproducten als periodieke rapportages en indicatoren. Per september 2017 heeft de Belastingdienst een nieuwe structuur. In de nieuwe situatie heeft organisatiedeel Control & Financiën een toetsende rol op de informatieproducten die het organisatieonderdeel SSO Financiële en Managementinformatie oplevert. In opzet leidt dit tot een versterking van het totstandkomingsproces, wij zien dit daarom als een positieve ontwikkeling. In 2018 zullen wij hier verder aandacht aan schenken.

6 Overige onderwerpen

6.1 **Tijdigheid naleving Nieuwe privacywetgeving (AVG) is onzeker**

Mede in relatie tot de verdergaande digitale dienstverlening van het Rijk komen er steeds meer verplichtingen vanuit de privacywetgeving. Op 25 mei 2016 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) in werking getreden en na een overgangsperiode van twee jaar is de verordening vanaf 25 mei 2018 van toepassing. Wij hebben bij alle ministeries door middel van een quick scan gekeken op welke wijze zij centraal de implementatie en de voortgang hiervan beheersen. Dit geeft ons voor het ministerie van Financiën aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen.

Er is een project ingericht voor de implementatie van de AVG om te borgen dat alle organisatie-onderdelen van het ministerie van Financiën aan de AVG gaan en blijven voldoen. De project-aanpak bestaat uit de realisatie van diverse vooraf gedefinieerde werkpakketten, inclusief centrale coördinatie en monitoring. De verantwoordelijkheid voor de implementatie AVG is in de reguliere lijn bij de diverse onderdelen van het ministerie belegd.

Voor het kerndepartement zijn de werkpakketten nog niet verder uitgewerkt, wat onzekerheid geeft over de omvang van de uit te voeren werkzaamheden en de hiervoor benodigde tijd. Eind 2017 is gestart met de vormgeving van het koppelvlak tussen het kerndepartement en de Belastingdienst. Bij de Belastingdienst is achterstallig onderhoud geconstateerd inzake de implementatie van de Wet Bescherming Persoonsgegevens en is de verwachting dat de AVG niet volledig op tijd is geïmplementeerd. De Belastingdienst richt zich op het implementeren van een basispositie op genoemde datum. Daarnaast wordt gewerkt aan een verwerking van persoonsgegevens die duurzaam in lijn is met de AVG.

Een rapportage van de stand van zaken bij alle dienstonderdelen is inmiddels opgesteld. Dit is een belangrijk middel voor een goed inzicht in de voortgang van de implementatie van de AVG.

6.2 **Contract getekend voor migratie IT-infrastructuur naar cloud**

In de afgelopen maanden heeft de eenheid Informatisering van de directie Bedrijfsvoering verdere stappen gezet om een groot deel van de IT-infrastructuur van het ministerie van Financiën over te brengen naar een private dedicated cloud. Het contract met de leverancier is inmiddels getekend. Een groot deel van de technische infrastructuur en applicaties van het ministerie van Financiën zal worden gemigreerd naar de cloud. Deze applicaties hebben koppelvlakken met een aantal applicaties die on premise in beheer van de eenheid Informatisering zullen blijven. Gegeven de kwetsbaarheden en gevoeligheden van de informatie die via de technische infrastructuur loopt, heeft het ministerie van Financiën bijzondere veiligheidsmaatregelen getroffen.

De komende periode wordt het transitie- en testplan verder uitgewerkt. Het plan is om op 1 mei 2018 te starten met de bouw van de omgeving. Daarna worden op een gefaseerde wijze onderdelen van de dienstverlening bij de leverancier ondergebracht, wat naar verwachting begin 2019 gerealiseerd zal worden.

Het ministerie van Financiën voert de regie en blijft eindverantwoordelijk voor een veilige, robuuste en betrouwbare beschikbaarheid van haar data. Dit vraagt om actieve aansturing vanuit het ministerie om te borgen dat de data op de juiste en veilige manier beheerd worden. Tijdens de jaarrekeningcontrole van 2018 zullen wij nader onderzoek doen naar de impact hiervan op de general IT controls.

6.3

M&O overige belastingmiddelen verbeterd

Het afgelopen halfjaar heeft de Belastingdienst vanuit de keten 'Overige Middelen' verder gewerkt aan het ontwikkelen van uniforme toezichtsplannen. Daartoe werd in de loop van 2017 een template ontwikkeld en met ons afgestemd. Er is ervaring opgedaan met die template bij opstellen van het toezichtsplan 2018 voor de Verhuurderheffing. De huidige versie is naar onze mening een goede basis voor bredere toepassing. De planning is dat de template in 2018 ketenbreed wordt toegepast. Daarnaast bestaat het voornemen om in 2018 binnen de keten een eerste verkenning te doen naar het middeloverstijgend kijken naar de capaciteitsverdeling over de middelen.

Aan: de minister van Financiën

A Verklaring over de in het jaarverslag 2017 opgenomen financiële overzichten

Ons oordeel

Wij hebben de financiële overzichten die deel uitmaken van het jaarverslag IX 2017 Financiën en Nationale Schuld van het ministerie van Financiën gecontroleerd. Naar ons oordeel geven deze financiële overzichten een getrouw beeld van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering van het ministerie van Financiën over 2017 in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016⁶ en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2018.

De financiële overzichten bestaan uit:

- de departementale verantwoordingsstaten over 2017 met de financiële toelichtingen daarbij;
- de departementale saldibalansen per 31 december 2017 met de toelichtingen daarbij;
- de in de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf) opgenomen rapportage over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2017;
- de overzichten over 2017 met de gegevens als bedoeld in de artikelen 4.1 en 4.2 van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol WNT vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten'.

Wij zijn onafhankelijk van het ministerie van Financiën zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Benadrukking van een onzekerheid in de jaarrekening

Zonder afbreuk te doen aan ons oordeel vestigen wij de aandacht op de tekst in §4.1 onderdeel F2 van het jaarverslag inzake het beleid ter bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik. In deze paragraaf wordt uiteengezet dat als gevolg van beperkingen bij de uitvoering van werkzaamheden door de Belastingdienst onzekerheid blijft bestaan omtrent de juistheid en de volledigheid van door belanghebbenden zelf verstrekte gegevens. Dit resulteert in inherente onzekerheid over de volledigheid van de ontvangsten en de juistheid van de uitgaven. Deze onzekerheid is niet nader kwantificeerbaar.

6 Op grond van het overgangsrecht (artikel 10.2 van de Comptabiliteitswet 2016) blijven voor de jaarverslagen over 2017 de bepalingen van toepassing uit de Comptabiliteitswet 2001 en de daarop rustende bepalingen zoals deze golden voor de inwerkingtreding van de Comptabiliteitswet 2016.

B Verklaring over de in het jaarverslag 2017 opgenomen andere informatie

Naast de financiële overzichten omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het deel algemeen (verzoek tot dechargeverlening en leeswijzer);
- de in het beleidsverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering;
- de voorgeschreven bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- niet strijdig is met de in het jaarverslag opgenomen financiële overzichten en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die is vereist op grond van de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2018.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de financiële overzichten of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.⁷

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de financiële overzichten.

De minister is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2018.

C Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de financiële overzichten

Verantwoordelijkheden van de minister voor de financiële overzichten

De minister is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dienen weer te geven in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2018. In dit kader is de minister verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de minister noodzakelijk acht om het opmaken van de financiële overzichten mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze financiële overzichten nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

⁷ Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie, over de uitkomsten waarvan wij rapporteren in ons auditrapport.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het ministerie;⁸
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de financiële overzichten en de daarbij opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de financiële overzichten een getrouw beeld geven van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de leiding van het ministerie van Financiën onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 15 maart 2018

Auditdienst Rijk



⁸ Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar het gevoerde financieel en materieel beheer en de daartoe bijgehouden administraties, over de uitkomsten waarvan wij rapporteren in ons auditrapport.

Auditdienst Rijk

Postbus 20201

2500 EE Den Haag

(070) 342 77 00